

Mít pořádek jako v Československu **Rozhovor s generálem Wojciechem Jaruzelským o Husákově, o srpnu 1968** **a o kosmonautech**

Přetištěno se svolením šéfredaktora časopisu Dějiny a současnost
(www.dejiny.nln.cz) Tomáše Zahradníčka

V srpnu 1968 jste jako ministr obrany organizoval polskou účast na intervenci do Československa. Byla to největší poválečná akce polské armády v zahraničí a asi jí už také zůstane — těžko si dnes představit důvod pro vyslání 25 tisíc vojáků do ciziny. Jaká to pro vás byla zkušenost?

Je mi to líto, mrzí mě to. Mnohokrát jsem se omlouval. Jediné, co mohu říci, je to, že jsem se aspoň snažil, aby se naši vojáci chovali slušně, aby neudělali nic, co by mohlo Čechy urážet. Pokud vím, nevzpomíná se na polské vojáky ve zlém. Po třech měsících se vrátili domů.

Srpen 1968 a polský vstup na Těšínsko v roce 1938, to jsou pro nás zahanbující a bolestné momenty.

Proč právě Polsko a jeho stranický šéf Władysław Gomułka v roce 1968 tolik podněcovali k zákroku?

Władysław Gomułka byl významný polský politik s mnoha zásluhami, ale spolu s Walterem Ulbrichtem v roce 1968 patřil k nejostřejším zastáncům intervence. Motivoval to hlavně tím, že máme stále otevřený problém západní hranice — smlouvu se SRN Polsko podepsalo až v roce 1970 — a že se Československo může postupně dostat pod vliv Západu a NATO.

Pro nás to tehdy byl pádný argument. Na problém západní hranice a Německa jsme byli mimořádně citliví. Stále na nás působila zkušenost roku 1939, kdy na nás Němci zaútočili ze západu, ze severu i z jihu, z českého území šla tehdy na Polsko 14. armáda generála Wilhelma Lista. Druhým důvodem nepochybně bylo Gomułkovo znepokojení ze změn v ideologii KSČ. Obával se, že to bude mít vliv na ideologicko-politickou situaci v Polsku, která tehdy byla velmi napjatá. A tak došlo k intervenci.

Jaká to byla zkušenost pro polského ministra obrany a pro polskou armádu?

Nejprve musím ještě jednou říci, že velmi kriticky hodnotím politickou stránku celé akce. Jednal jsem tehdy v přesvědčení, že existuje skutečné nebezpečí, a některé okolnosti mi docházely až po letech. Na jeden takový případ si pamatuji docela přesně. Bylo to v březnu 1981, to jsem byl předsedou vlády a prvním tajemníkem strany byl Stanisław Kania. Tehdy probíhala jedna z velkých krizí kolem Solidarity. Brežněv telefonoval Kaniovi a velice ostře kritizoval naši váhavost, toleranci a podobně. Přitom řekl Kaniovi: Musíte najít dva tři sklady zbraní, které Solidarity určitě má. A tehdy jsme si oba vzpomněli, jak nás v roce 1968 naši starší bratři z Moskvy informovali o nálezů skladišť zbraní v Československu. Že nám tenkrát posílali zprávy, podle nichž po území Československa křižovali nacističtí důstojníci bundeswehru, převlečení za turisty. Byly to konkrétní informace, které na mě, na vojáka, dělaly v roce 1968 velký dojem, zvláště když jsem věděl, že v některých západoněmeckých kasárnách tehdy visely orientační tabule, které ukazovaly směr a počet kilometrů do Štětína nebo do Vratislavi. Podařilo se v nás vzbudit opravdové obavy.

Podobně působily také hlasy některých členů ÚV KSČ, kteří se na nás obraceli a říkali: Čekáme, že nám pomůžete, všechno se tu rozpadá. Vojenský přidělenec z velvyslanectví v Praze hlásil, že důstojníci, s nimiž hovořil, jsou vážně znepokojeni vývojem situace. Všechno to dohromady vytvářelo atmosféru, v níž se dal ten nešťastný krok učinit. Měli jsme dost působivých zpráv a přesvědčivých argumentů, pomocí kterých jsme mohli překonávat vnitřní nejistotu a otázky, jak je to s tou kontrarevolucí a nutností zasáhnout.

Intervence byla velkou operací, všechny podrobnosti o jejím průběhu, počtech nasazených vojáků a techniky už byly zveřejněny. Z pohledu armády proběhla v podstatě dobře, i když se samozřejmě vyskytly různé problémy a potíže, jinak to u akce takovýchto rozměrů být ani nemůže. Ale v podstatě dobře. V Československu nás přijali a chovali se k nám... velmi různě, řekl bych. Převažovala nedůvěra a odstup: Proč jste přišli? Ale bez fyzických reakcí, které by vedly ke střetům. My byli velmi obezřetní, vojáci nesměli ani jabko ze stromu utrhnout, aby nevytvořili konfliktní situace. Nedošlo ani ke střetům s československým vojskem, i když si vybavuji několik napjatých okamžiků. Pro polskou armádu to představovalo netypickou situaci, nebyli jsme vycvičeni na takové úkoly, takže jsme s velkou úlevou přijali zprávu o tom, že se můžeme stáhnout.

Musím říci, že mi českoslovenští velitelé svým jednáním imponovali. Nedali se strhnout k ozbrojenému odporu, který by skončil strašnou tragédií, vždyť tam byla silná sovětská armáda, která by všechno rozmetala. Ale zachovali si přitom důstojnost. Nevynechali žádnou příležitost k protestům, dávali najevo, že vstup armád pro ně představuje fakt, s nímž se nemohou smířit. Kontakty s námi omezovali na řešení nezbytných technických otázek.

Gustáv Husák ve svých memoárech, napsaných na sklonku života s historikem Vilémem Plevzou, výslovně odmítl hovořit o poměrech v Moskvě, o osobách sovětských vůdců i o svých někdejších partnerech z ostatních zemí bloku. Udělal přitom jednu výjimku — postěžoval si na arogantní a "velkopolský" způsob, jakým s ním jednal Władysław Gomułka. Husák se stal šéfem na jaře 1969, Gomułka padl na konci roku 1970, takže Husák až do konce života s hořkostí vzpomínal na jedno ze svých prvních setkání ve funkci generálního tajemníka.

Gomułka byl komplikovaná osobnost. Jeho nástup v roce 1956 znamenal zásadní obrát k lepšímu. Přišlo uvolnění, liberalizace, rozšíření různých svobod, čímž se Polsko odlišovalo od dalších zemí bloku. Ale sám Gomułka později začal toto uvolnění postupně brzdit, až se nakonec stal protivníkem toho, co v roce 1956 symbolizoval. Odklon od liberální politiky vyvrcholil na konci šedesátých let. V roce 1968 u nás policie brutálně rozehnala studentské demonstrace a veřejně se tolerovaly projevy antisemitismu. Podněty k tomu vycházely od Gomułky a jeho snahy tyto tendence zastavit přicházely pozdě. Odešel po chybné a nervózní reakci na dělnické demonstrace v prosinci 1970. Při celkovém hodnocení ovšem nelze zapomínat na jeho roli v roce 1956 ani na to, že v roce 1970 dokázal vyjednat a podepsat smlouvu se Spolkovou republikou Německo s uznáním našich západních hranic.

Osobně byl Gomułka člověk neobyčejně tvrdý a nesmlouvavý, rozhodně prosazující svou vůli. Uměl být i arogantní. Rád také poučoval, poučoval každého, dokonce i Brežněva, kterého znervózňoval svými výklady o tom, co a jak se má dělat. Tímto způsobem jistě jednal i s Husákem. Nejspíš se to Husáka osobně dotklo, vždyť nebyl

žádný nováček, stejně jako Gomułka patřil k vězňům stalinistických let a moc v Československu přebíral ve výjimečně dramatické situaci.

Po válce jste v armádě udělal rychlou kariéru. Po roce 1956 jste působil na vysokých postech v armádě, ve vládě i ve straně. Získal jste během té doby nějaké partnery z Československa, s nimiž jste si porozuměl, s nimiž jste si mohl otevřeně pohovořit?

Ve čtyřicátých a padesátých letech to byly nanejvýš letmé kontakty, pravidelné styky jsem poprvé získal až jako náměstek ministra obrany. Když jsem se v roce 1960 stal vedoucím hlavní politické správy, mým českým partnerem byl generál Václav Prchlík. Pamatuji si, že jednou v Praze mě pozval domů, jeho paní byla lékařka. Tehdy zastával stejné názory jako my všichni, dnes jim říkáme ortodoxní: spojenectví se SSSR, socialismus, marxismus-leninismus... Byl jsem překvapený, když generál Prchlík v roce 1968, už jako vedoucí oddělení na ÚV, vyjadřoval názory, které se dost lišily od toho, co jsem si pamatoval.

Jako šéf generálního štábu jsem pak měl jako českého kolegu generála Otakara Rytíře, předválečného důstojníka, který za války sloužil ve Svobodově armádě. Zapamatoval jsem si ho jako výborného odborníka, jako první z celého bloku tehdy ve velkém zaváděl do armády informatiku. Znal jsem ještě několik dalších, celkem vzato jsme vycházeli velmi dobře. Musím ale říci, že mě tehdy překvapovalo, že předváleční důstojníci československé armády mají velmi tvrdé a ortodoxní postoje. Když generál Rytíř odešel z funkce šefa generálního štábu, jezdil k nám do Polska a znepokojeně říkal, že se v Československu dějí nedobré věci.

Jaký vliv měla polská účast při intervenci na vztahy Československa s Polskem v dalších letech? V knižních vzpomínkách na sedmdesátá léta vaši někdejší kolegové a nadřízení, stranický šéf Edward Gierek a předseda vlády Piotr Jaroszewicz, popisují tyto vztahy jako spíše nedobré, chladné, plné rivality. Prý cítili z Prahy nechuť vůči Polsku, vůči poměrům v zemi i vůči polské hospodářské i kulturní politice. A prý si také Češi a Slováci na ně chodili stěžovat do Moskvy. Byl jste v sedmdesátých letech členem politbyra i vlády — jak jste vztahy s Československem viděl vy?

Mojí starostí byla armáda a tam jsem se s ničím takovým neseťkal. Všechny kontakty, které jsem s Československem měl, byly dobré a přátelské. Pamatuji si, že v prvních letech po srpnu, tak do roku 1972, se moji partneři při různých oficiálních rozhovorech, jednáních, při slavnostních přípitcích stále vraceli k polské úloze v roce 1968 a děkovali nám, že jsme se Sovětským svazem a ostatními pomohli ubránit Československo před kontrarevolucí. Jistě to bylo zdvořilostní, trochu nadnesené a často zbytečné. Ale nezískal jsem dojem, že by přišlo nějaké ochlazení nebo odstup vůči nám.

Nemohu ovšem vyloučit, že probíhaly nějaké hry na politické úrovni. Příčiny ale mohly mít ryze pragmatické. Polsko prodělalo v roce 1970 otřes, došlo k velkým změnám, odešel Gomułka. Stát to oslabilo, ztratil na věrohodnosti, přišel o postavení stabilní země. A když někdo v takové chvíli vidí příležitost, že se může ukázat, jaké stability dosáhl on, tak to třeba také dělá.

Jiná věc je, že se Polsko v sedmdesátých letech ekonomicky velmi silně obrátilo směrem k Západu. Půjčilo si tam peníze na investice do technologií. Když se časem ukázalo, že jsme si půjček vzali příliš a nejsme schopni je splatit, tak nás chytily pod krkem. Byla to chyba a skončilo to pro nás neslavně. Navíc to znamenalo opuštění

doktríny, podle níž se měla hospodářská politika a mezinárodní obchod stavět na spolupráci v rámci RVHP. Polsko se touto politikou odlišovalo od ostatních států bloku, které ho za to kritizovaly. Takovéto diskuse často probíhaly v Moskvě.

Rivalita sousedů a členských států politických uskupení ovšem existovaly a existují, také dnes je můžeme pozorovat v rámci Evropské unie nebo uvnitř NATO. Odehrávají se na mnoha rovinách — hospodářské, politické a také na rovině symbolické a prestižní. To se samozřejmě dělo i tehdy, spory se ovšem nevyhraňovaly do krajností, probíhaly většinou skrytě a jen v náznacích. Prestižní závody tehdy spočívaly v tom, že se všichni snažili o co nejlepší pozici vůči našemu staršímu bratrovi v Moskvě — kdo nejlépe naplní jeho očekávání, kdo na poradě vystoupí s nejrozhodnější podporou sovětského návrhu nebo stanoviska... Polsko se toho účastnilo hlavně za Gierka. Problém spočíval v tom, že úplně všichni — až na Rumuna Ceaușeska, který se, jak známo, choval jinak — dělali totéž a byly mezi nimi jen minimální rozdíly, způsobené odlišnými ekonomickými zájmy v jednotlivých otázkách.

Člen polského politbyra Józef Tejchma nedávno vydal svůj deník. V roce 1978 se podle něj na schůzích polského stranického vedení opakovaně probíral spor o kosmonauty. Start posádky s Čechem Vladimírem Remkem Varšava považovala za svou prohru, protože se předtím neúspěšně snažila Moskvu přesvědčit o tom, že první nesovětský kosmonaut z východního bloku má být Polák. "Všichni víme, že to znamená potrestání Polska a vyznamenání Československa. ... To se bude vtípkovat o výpravě dobrého vojáka Švejka do vesmíru," zapsal si Tejchma 3. března 1978 po schůzi polského stranického vedení.

Byli jsme tím zaskočení. Nepříjemně zaskočení, protože se nám zdálo, že vzhledem k velikosti polské armády a její historii za druhé světové války — dvě polské armády bojovaly na východě, další silné jednotky na západě, k tomu velké odbojové hnutí — první měl přirozeně být polský kosmonaut. Já si to také myslel a říkal jsem to na poradách. Probíhaly na to téma sovětsko-polské diskuse. Říkali nám: Proč tomu přikládáte takovou váhu, no tak budete druzí... Neoficiálně jsem se přitom dozvěděl, že Brežněv prvního kosmonauta Husákovi už dříve slíbil jako určitý lék na "intervenční syndrom", který přece byl pro Čechy potupný a bolestný. Sovětský svaz tím gestem říkal: Vážíme si vás jako výborných spojenců, a dokonce vám v této symbolické věci dáváme přednost před ostatními.

Ve vzpomínkové knize na léta 1980–1981 si kladete otázku, proč Československo v době Solidarity tak ostře kritizovalo politiku ústupků a připravovalo se k intervenci do Polska. V této pasáži připomínáte dřívější konfliktní situace vzájemných vztahů, roky 1938 a 1968. A dodáváte k nim: "Byla tu navíc ještě jistá nešikovnost z naší strany. Československý ministr obrany Martin Dzúr mi vyprávěl, že Husák byl nepopsatelně znechucený, když mu Gierek při jednom ze svých samolibých výstupů navrhl společnou federaci s hlavním městem... ve Varšavě." V archivních dokumentech po takovém návrhu zatím nikdo nenašel žádnou stopu. Myslíte si, že Husák byl osobně nepřátelsky naladěný vůči Polsku a že to byl jeden z důvodů ostrého postupu Prahy v pozdějších letech?

Já se s Husákem dostal do bližšího styku až v okamžiku, kdy jsem se stal předsedou vlády a prvním tajemníkem, tedy od roku 1981. On se Husák od většiny ostatních

vůdců v bloku lišil, převyšoval je. Měl jinou povahu, vedle nich to byl člověk kulturní a věcný. Když v letech 1980–1981 vystupoval s dogmatickými, ortodoxními postoji vůči událostem v Polsku, tak jsem si připomínal jeho osobní historii. To, že byl v dobách stalinismu dlouhá léta ve vězení, že patřil k vůdcům povstání na Slovensku... V takovém celkovém obrazu mi Husák nepřipadal jako člověk, jehož postoje určují jen momentální kalkulace o tom, co je pro jeho kariéru výhodné říkat. Viděl jsem v něm člověka, který si prožil své a jehož životopis má stránky hodné respektu.

Husák od počátku patřil k těm, kteří na události v Polsku reagovali "principiálně". Ale vždycky přitom zachovával způsoby inteligentního a kulturního člověka. Neměl jsem však dojem, že by projevoval nechuť vůči Polsku jako takovému, že by v pozdějších letech hrál roli ten rozhovor s Gierkem, o němž jsem psal. Vždyť Gierek pak odešel — a Husák zůstal.

Základním ideologickým dokumentem Husákova režimu bylo "Poučení z krizového vývoje...". V Praze na něj byli pyšní a snažili se ho vyvážet do ostatních zemí jako obecně platný dokument. V době polské krize a znovu po vyhlášení stanného práva zásobovali Polsko jeho překladem a doporučovali ho na všech jednáních k použití. Skupiny polských stranických konzervativců ho často citovaly. V archivech polského stranického vedení se zachovalo v mnoha různých kopiích či zkrácených verzích, které z Prahy proudily různými kanály. Jak jste rozuměl tomuto vývozu Husákovy ideologie?

Poučení z krizového vývoje? Já si na nic takového nepamatuji. Jak to říkáte, tak si jenom velice matně, neurčitě, jako přes mlhu vybavuji, že v Praze na začátku normalizace přijali nějaký dokument, ale o jeho pozdějším šíření do Polska nevím.

Po srpnu 1980 v Polsku vznikly různé skupiny a fóra konzervativců a dogmatiků, které shromažďovaly nejrůznější podklady — jak to bylo v Maďarsku v roce 1956, jak to bylo v Československu v roce 1968, jak vypadá kontrarevoluce a jak se s ní má bojovat... Přicházely nejenom z Československa, hlavně to byly materiály sovětské, snažili se je šířit a využívat. Udržovali přitom všelijaké kontakty, ne o všem jsme věděli. Lze říci, že před vyhlášením stanného práva se chystali na puč, a kdyby shromáždili dostatečné síly a prostředky, tak by ho také provedli.

Jeden pokus se odehrál na plenární schůzi ÚV v červnu 1981. Předcházel mu dopis Komunistické strany Sovětského svazu, který obsahoval konkrétní kritiku Stanisława Kanii a mě. Na plénu proběhla bouřlivá diskuse, ale plán konzervativců na výměnu stranického vedení se tehdy nezdařil. Věděli jsme, že vystupují s vědomím a s podporou spojeneckých zemí a že některé linie jejich kontaktů vedou do Čech.

Český faktor sehrál roli také během důležité porady stranických vedení, která se odehrála 5. prosince 1980 v Moskvě. Byl jsem tam v polské delegaci ještě jako ministr národní obrany. Ze všech stran na nás vyvíjeli silný tlak, abychom rychle zavedli stanné právo. Tvrdě vystoupil také Husák — i když jako vždy způsobem inteligentním — a odvolával se na zkušenosti z roku 1968, který podle něho ukázal, co se stane, když se nechá volné pole pro působení kontrarevolučních sil. Polsko tehdy získalo jisté odročení, dostali jsme čas, abychom situaci rychle opanovali vlastními silami. K tomu nás nabádal také Husák, ovšem s nevysloveným závěrem, že pokud to nezvládneme sami, tak to za nás bude muset udělat někdo jiný.

Brežněv a jiní sovětští představitelé nám tehdy často připomínali Maďarsko roku 1956, a hlavně Československo 1968. Často opakovali argument, který nám zněl tak trochu humorně: Přišli jsme tam — a podívejte, jak je u nich dobře. Je tam klid. Hospodářství funguje. V obchodech všechno je. Byl to argument, který nás měl přimět k zavedení stanného práva a současně nám říkal, že pokud to neuděláme

sami, tak to budou muset udělat oni. A bude pořádek. Bude dobře... jako v Československu.

Přípravy k intervenci do Polska tehdy byly velmi konkrétní. Podle československých dokumentů tehdy vznikaly speciální divize, vybavované obušky, slzným plynem a vodními děly, méně spolehliví lidé byli nahrazováni spolehlivými. Bojová hotovost k intervenci se udržovala až do července roku 1982.

Před vyhlášením stanného práva, mezi zářím 1980 a prosincem 1981, probíhala nátlaková kampaň v podobě celé série setkání a konzultací se mnou a s dalšími. Se mnou mluvil Martin Dzúr. Já ho měl rád, byl to velmi sympatický a přátelský člověk, nechci, aby to znělo tak, že na ně po letech svaluji odpovědnost, už nežijí a nemohou se bránit, byli lidmi své doby. Martin Dzúr na mě celou tu dobu naléhal: Podívej se, co se děje. Udělejte už pořádek, vždyť nám všem okolo to způsobuje potíže.

A samozřejmě, že způsobovalo. Obyvatelé tehdejších spojeneckých zemí situaci v Polsku přece nevnímali tak, jak se dnes u nás tvrdí, že totiž Češi a Slováci a Enderáci a Maďaři drželi všechny palce Solidaritě a čekali, až zvítězí. Tak to nebylo, pokud nemáme mluvit jen o skupinách disidentů. Na společnost působila hlavně propaganda, ale působily také velmi reálné důsledky polské krize — nedodržování závazků, zastavení dodávek nasmlouvaného zboží a surovin, což zhoršovalo hospodářskou situaci těch zemí. Vždyť se říkalo — Poláci si stávkují, my to zaplatíme. Tento rozměr polské krize je třeba také vidět.

Husák si ve svých pamětech vyřídil účty se svými někdejšími českými a slovenskými kolegy z politbyra ÚV KSČ, se skupinou lidí zformovanou kolem "zvacího dopisu" z roku 1968 — Aloise Indry, Vasila Biľaka a dalších. Označil je za neschopné dogmatiky, kteří měli celou dobu většinu v politbyru, s nimiž se musel neustále potýkat a kteří způsobili, že celých dvacet let po srpnu 1968 vedla KSČ jednu z nejortodoxnějších politik v oblasti politiky, kultury či společenských věd. Jak vypadalo československé vedení z vašeho pohledu? Věděli jste něco o sporech, o nichž mluvil Husák?

Já jsem mezi jednotlivými členy československého vedení velké politické rozdíly neviděl. Možná to bylo tím, že jsem byl ve styku s Martinem Dzurým, člověkem velmi blízkým Husákovi. Já viděl situaci tak, že Husák ostatní převyšuje svou inteligencí, že Biľak a další používají takovou tu primitivní a topornou rétoriku... ale politicky vzato se od sebe nijak zvlášť neliší. Příznak nějakých hlubších rozporů jsem nezaznamenal, a pokud tam probíhaly nějaké konflikty, tak jsem o nich nevěděl. Neměli jsme žádný důvod k tomu, abychom v československém vedení rozlišovali řekněme liberály a konzervativce.

Byla tam ovšem značně odlišná atmosféra, rozdíly se zřetelně ukázaly na konci osmdesátých let. Na začátku února 1989 začala ve Varšavě jednání u kulatého stolu, o dva týdny později byl v Praze Václav Havel odsouzen na devět měsíců do vězení. Když jsem 1. února 1989 přijel na návštěvu do Prahy, mluvil jsem s Husákem, s Jakešem. Říkal jsem jim, jakým směrem jdeme, že hledáme porozumění s opozicí, že nemůže být řeč o rušení spolenectví nebo změně režimu, že se ale snažíme do režimu zahrnout konstruktivní opozici, abychom mohli provést nezbytnou reformu hospodářského systému. Přijato to bylo s různými pochybnostmi. Takřka přesně o rok později, na začátku února 1990, jsem pak ve Varšavě jako polský prezident uvítal Václava Havla. Oba jsme vystoupili v Sejmu a já měl příležitost vyslovit se mezi jiným i k roku 1968.

Ted' už spolupráce obou zemí probíhá normálně, podle pravidel vztahů mezi demokratickými státy. Společně jsme v NATO, společně míříme do EU. Přitom Čechům závidíme jejich větší vyspělost, ale tak to bylo vždycky, hlavně v ekonomice. A modernizaci venkova, tam jste o tolik dál, že je těžké vůbec srovnávat... Zkrátka jsme na jedné cestě, jdeme stejným směrem a já jsem rád, že to tak je.

Ve svých pamětech na jednom místě uvádíte, že jste byl o Češích poučován odmala otcem, který před první světovou válkou studoval na zemědělské škole v Táboře. Pro Poláky ze severu země to je dost nezvyklé místo studií. Víte, jak se do Tábora dostal?

Ta historie souvisí s tehdejší situací Polska, rozděleného mezi tři velmoci. Moje rodina pocházela z ruského záboru, otec tam vystudoval gymnázium. Polské gymnázium, jehož absolventi na rozdíl od gymnázií ruských nebyli zproštěni vojenské služby. Ta tehdy trvala pět let, což nebyla nejlepší perspektiva. Otcí se podařilo odjet za příbuznými do rakouského záboru, žili nedaleko od Lvova. Pocházel ze zemanské rodiny, jeho předci tradičně hospodařili na venkově, a tak hledal možnost studovat zemědělskou školu. Tehdy mělo velmi dobrou pověst moderní české zemědělství a zemědělská akademie v Táboře, proto se vydal na studia tam. Nepamatuji si detaily, ale vím, že si těch studií otec vážil. Když se později, už v samostatném Polsku, stal správcem hospodářství, projevoval značné schopnosti, snažil se venkovské zemědělství modernizovat, čímž se lišil od ostatních. Žádné školní dokumenty ani diplom se nám bohužel nezachovaly, za války jsme byli deportováni na Sibiř a všechno se ztratilo. Otec o svých studiích vůbec často vyprávěl, o škole a o Češích, líčil to s nostalgií, jak si tam Slovan se Slovany rozuměl. Měl velké uznání pro českou hospodárnost i pro smysl pro humor. Často jsem si na něho vzpomněl, když jsem se později setkával s českou literaturou, s českými filmy, a hlavně s lidmi.

Varšava, 12. ledna 2004

Rozhovor připravil Tomáš ZAHRAVNÍČEK

Originál rozhovoru je na internetových stránkách

<http://dejiny.nln.cz/archiv/2004/42004-07.html>

Wojciech JARUZELSKI

odešel do důchodu na podzim 1990 a dodnes dochází do své Kanceláře bývalého prezidenta Polské republiky v centru Varšavy. Narodil se v roce 1923 v zemanské rodině, studoval církevní gymnázium ve Varšavě. Po porážce Polska na podzim 1939 skončil s rodiči ve vyhnanství na Sibiři. V roce 1943 byl povolán do sovětské důstojnické školy v Rjazani. Historici hovoří o shodě náhod, která způsobila, že se dvacetiletý mladík nevhodného třídního původu ocitl na školení kádrů budoucí Polské lidové armády. V armádě už zůstal a dva roky po válce vstoupil do komunistické strany. V roce 1962 se stal náměstkem ministra národní obrany, 1965 šéfem generálního štábu, 1968 ministrem národní obrany, 1971 členem politbyra. Na vrchol mocenské hierarchie generála vynesla krize po vynuceném uznání nezávislého odborového svazu Solidarita - od března 1981 byl předsedou vlády, od října prvním tajemníkem strany. 13. prosince 1981 zorganizoval vyhlášení stanného práva. Na konci 80. let se odhodlal k uznání opozice. Zoufalá hospodářská situace, rostoucí nespokojenost veřejnosti a nástup reformního vůdce v Moskvu vytvořily atmosféru, v níž v Polsku došlo k jednání u kulatého stolu a dohodu o

"polosvobodných" volbách. Komunisté v nich v červnu 1989 ke svému překvapení na celé čáře prohráli, novou vládu sestavil Tadeusz Mazowiecki a Wojciecha Jaruzelského zvolil parlament do nově zřízené funkce prezidenta. Abdikoval o rok později, po sérii převratů v ostatních zemích východního bloku.